

La qüestió

CINC PASSEIGS EUROPEUS

Agost a ciutats

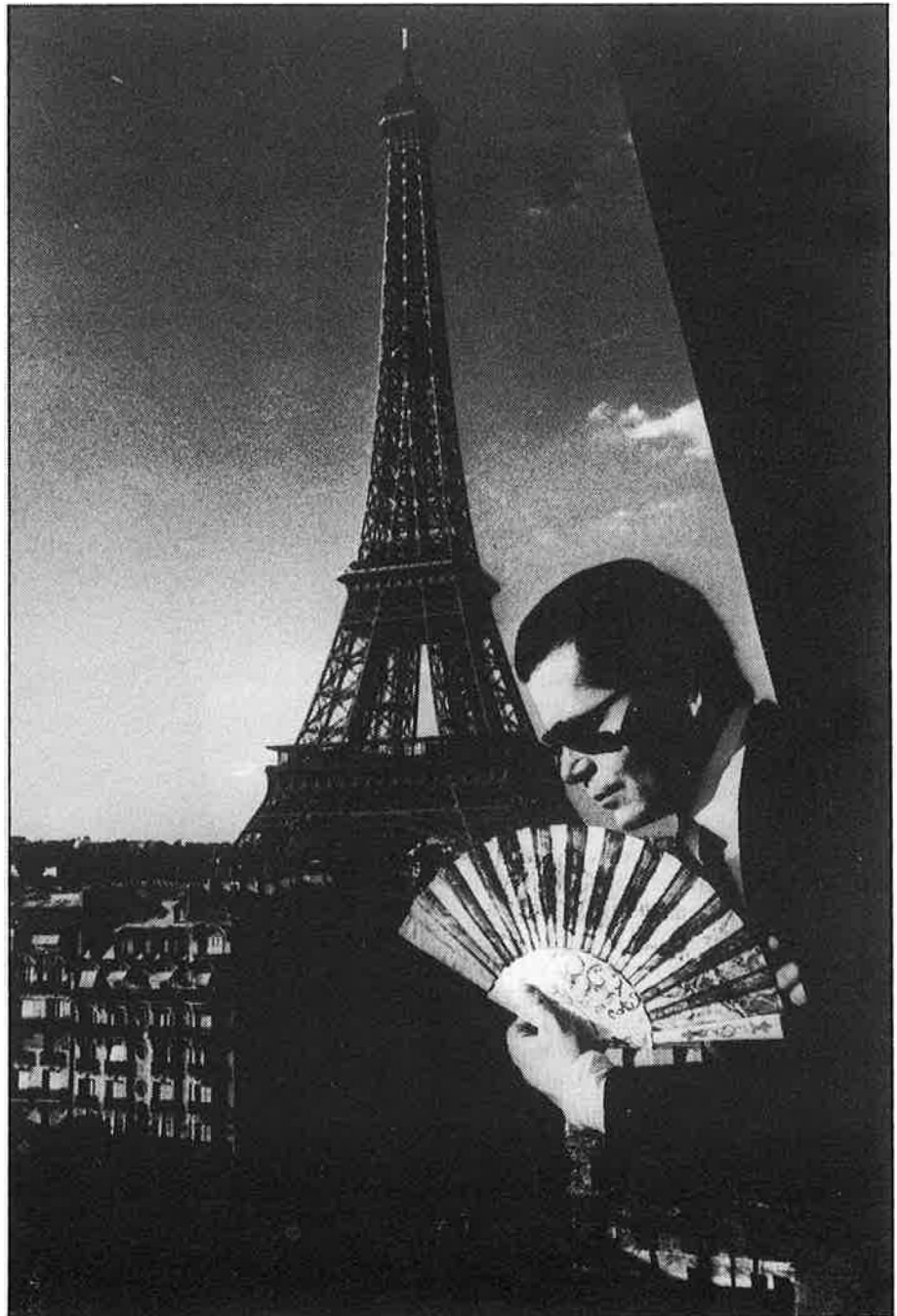
Londres, París, Moscou, Berlín i Roma. Per als amants de la ciutat clàssica a l'estiu. Fora de la moda exòtica de selves i deserts. Marta Pessarrodona, Albert Ràfols-Casamada, Manuel de Seabra, Carles Santos i M. Aurèlia Capmany en parlen. En donen una visió molt personal. La que ens atrau. I la que cal aprofitar, justament quan els habitants de les grans ciutats europees es torren multitudinàriament en les nostres platges.

Un passeig per París

Albert Ràfols-Casamada

Si arribem a París un dia clar de tardor —que també n'hi ha—, la primera cosa que ens fa sentir que som a París en baixar del tren —ja que, per a mi, arribar al matí a París amb el Taigo és la millor manera d'arribar-hi—, la primera sensació parisenca és la qualitat de l'aire que ens frega la cara, una certa tibantor diferent que ens treu, si cal, la resta de son que ens pugui quedar del vagó llit. I una certa olor, quan ja som al carrer. Hi ha ciutats que tenen una olor pròpia. La de París és una olor bastant indescriptible, on, sobre un fons de *croissant* i pa acabat de sortir del forn, hi ha una ombra de verd mullat i un levíssim toc d'absenta que sembla desprendre's del gris del riu. Per això no ens ha d'estranyar que una de les peces de Duchamp consistís en un flasconet d'aquest aire, d'aquest «air de Paris», al qual devia ser sensible el seu nas. I possiblement la seva pell i els seus ulls, ja que aquest aire, aquesta olor, tenen molt, també, de visuals. La trobem en alguns impressionistes quan pinten les ribes del Sena o els bulevards, i en algunes teles de Matisse, especialment en la «Vista de Notre-Dame» de 1914, que figura al Museu d'Art Modern de Nova York. I l'aire que entra per la finestra oberta del seu gran quadre titulat *Leçon de piano* és exactament aquest aire que ens dona la benvinguda en baixar del tren.

La captura d'un taxi i el trasllat fins al lloc on pensem allotjar-nos constitueix una ràpida introducció del que seran les passejades que vindran després.

La tour Eiffel, un dels símbols característics de París.

Perquè París és una ciutat per a ser passejada. Hi ha un mot francès per expressar aquesta mena de passeig una mica a la deriva, una mica sense altre objectiu que badar, que deixar-se atreure per tot allò que se't va presentant: cases, aparadors, cafès, persones. Se'n diu *flaner*. Hi ha un petit llibre d'Apollinaire, un llibre de records, que es titula *Le flaneur des deux rives*. Un títol que ja és tota una lliçó de *parisisme*, ja que el fet de badar és la millor manera de respirar París, d'assaborir-lo com si fos una gran fruita que mai no s'acaba.

Recordo molt bé la primera anada a París. Començàvem a pintar i la Maria i jo havíem aconseguit una beca per a passar-hi un any. Estàvem a la Ciutat Universitària, al sud, entre la Porta d'Orleans i la Porta d'Itàlia. L'endemà de l'arribada, un amic ens va acompanyar a fer el primer passeig per París. Vam agafar el metro, vam fer, sota les seves indicacions, els canvis necessaris per uns corredors que ens semblaven inacabables i, finalment, vam sortir a la superfície: era la *place* de l'Étoile, amb l'Arc de Triomf, les avingudes que convergeixen totes al seu centre, la circulació dels cotxes, la gent, i l'àmplia, l'esplèndida perspectiva dels Camps Elisis i les Tulleries al fons.

i Com per quedar enlluernats! La passejada d'aquell dia va ser impressionant: vam travessar París gairebé de cap a cap, de l'Étoile a la Bastilla, i de la Bastilla fins al jardí de Luxemburg, per agafar el metro de retorn cap a la Ciutat Universitària. Quan vam arribar al Luxemburg, les cames ja quasi no ens portaven, però encara vaig poder comprar el primer número d'una revista efímera que dirigí Albert Camus, titulada *Empedocles*, que acabava d'aparèixer. Un petit plaer que va afegir-se al goig d'aquella memorable passejada.

M'agrada especialment deambular pel Barri Llatí, pujar o baixar pel Boulevard Saint-Michel, deixar-me absorbir per la multitud que tothora anima aquelles amples voreres. Mirar els aparadors, entrar en alguna llibreria, anar a seure una estona al Jardí de Luxemburg per fruitar de la gràcia d'aquell espai tan delicadament civilitzat.

El passeig, després, pot continuar pel Teatre de l'Odeon, seguir per la *rue* de Seine, per anar a raure a la *place* Saint-Sulpice. Aquí val la pena d'enriuir a l'església, a donar un cop d'ull a lcs dues grans pintures de Delacroix, especialment la titulada *Lluita de Jacob amb l'Àngel*. A continuació, per la *rue* Bonaparte arribem a la plaça de

Saint Germain-des-Prés, un dels indrets més atractius de París, per a mi. Les terrasses dels cafès *Flore* i *Deux Magots*, el petit *square*, amb el magnífic cap de dona de Picasso, les dues llibreries, sempre interessants de visitar: *La Hume* i *Le Divan*, aquesta ja a la cantonada de la *rue* Bonaparte, just davant d'on vivia Sartre. I, una mica més enllà, la petita plaça Furstenberg, una tranquil·la, deliciosa placeta. I encara un parell de carrers més lluny, l'animat mercat de la *rue* de Bucy, amb les seves taules de verdures, i formatges i mantega, i peix, i carn ocupant les estretes voreres d'aquells carrers. I baixant per la *rue* de Seine o la *rue* Dauphine, arribar fins al Sena.

El Sena, aquesta àmplia i ondulant línia divisòria que separa les dues parts de la ciutat, les dues grans pàgines del llibre anomenat París. ¡Quin ample espai! ¡Quins extraordinaris celatges poden contemplar-se damunt el Sena! París, en general, és una ciutat on el cel és molt present. De vegades, agafa aquella grisor humida i difuminada tan característica, tan afinada, tan delicadament melancònica, que pot durar dies i dies. Altres vegades, en ple hivern, hi ha un seguit de dies clars, amb

Vosges. Una plaça porticada amb un jardí al centre. Les cases, d'unes proporcions perfectes, són d'un to rosat fort que les fa més càlides, més atractives.

I encara ens caldrà fer un passeig pels molls del Sena, començant amb un cop d'ull als *bouquinistes*, els venedors de llibres vells, situats a banda i banda, damunt els parapets, entre l'île de la Cité i el Barri Llatí; donar una llarga mirada a Nòtre-Dame, presència medieval i romàntica al cor de la ciutat. I seguir pel costat del riu, contemplant, de tant en tant, el pas silenciós i pausat d'alguna *péniche*, aquelles grans barques planes que circulen pel Sena, i en les quals sovint hi ha algunes peces de roba estesa que donen un estrany to íntim a aquestes fosques embarcacions. Per arribar fins a la punta del Verd Galant, on parelles d'enamorats deixen passar les hores lentament, com passen les aigües del riu vora seu.

I encara hi ha els parcs; i els grans bulevards; i la Villete i el canal Saint Martin; i el *faitbourg* Saint-Honoré, i el *faubourg* Saint-Germain, amb les ombres de Baudelaire i Zola i Proust. I encara un cementiri famós: el Père-Lachaise, amb les tombes de poetes,

ntlli

La place de l'Étoile, amb l'Arc de Triomf.

sol d'una freda resplendor blanquinosa i on el blau esdevé pàl·lid, nacrat, llunyà, quasi irreal. Però el més bonic són les nuvolades: immensos castells de núvols blancs o blavosos, o rosats a l'hora de la posta. Un vertader espectacle.

Un altre passeig obligat és el barri del Marais. Tots aquells carrers amb els seus palaus, restaurats ara, culminant en una veritable joia: la *place* des

músics, polítics, escriptors... Un passeig, una tarda boirosa, pel Père-Lachaise és una experiència inoblidable.

I la gent. París també és la gent. La gent, en general, d'un aire decidit i seriós. I les noies, estilitzades, lleugeres, eminentment modernes.

Finalment, després de tantes passejades, ens asseiem a la terrassa d'un cafè. L'hora és agradable, el lloc relati-

vament tranquil. A la taula del costat una noia assaboreix a poc a poc un gelat, tot llegint un llibre que té obert damunt la taula. Ens delim per saber què està llegint. ¡Una novel·la? ¡Un tractat de filosofia? <Un llibre de Derrida? ¡Un Lacan? ;Qui ho sap! El seu cabell rossenc ombreja suament la pàgina. La seva imatge ens restarà com una mena de síntesi o símbol d'aquesta admirable i complexa ciutat.

Londres i el matrimoni

Marta Pesarrodonà

Simultàniament a la petició molt agradable que em va fer aquesta revista, EL TEMPS, de parlar del «meu» Londres, em vaig veure sotmesa a fer una dels «bolus» que els poetes contemporanis ens veiem obligats a fer (i que ens apropen més als còmics de la faràndula que no pas a la imatge idíl·lica del poeta en una torre de vori). El «bolu» va consistir en la participació en unes jornades poètiques a la bellíssima ciutat de Cuenca (em nego a la traducció catalana, Conca). Vaig autoimposar-me una «actuació» breu (lectura de cinc poemes) i com que, generalment, els que més ens agraden són els darrers, tres dels cinc eren inèdits (en forma de llibre, no pas revistes) més un del darrer llibre publicat i un altre del meu primer llibre, *Setembre 30*. Segurament influïda per l'encàrrec, vaig triar «Londres 1967» i, mentre el llegia a un magnífic auditori i mentre José Luis Giménez Frontín en llegia la traducció castellana, vaig adonar-me del molt que aquell Londres primer per a mi segueix sent encara molt el meu Londres.

Marguerite Duras, a *L'amant*, diu que, en amor, o passa alguna cosa la primera vegada entre dues persones o ja no passa mai. Amb les ciutats diria que es produeix el mateix procés. I amb Londres aquella primera vegada em va passar alguna cosa que només puc qualificar d'enamorament, de passió immediata que, amb els anys i la convivència, s'ha convertit en matrimoni... estable. És el matrimoni amb una ciutat que no en recorda cap d'altra (a excepció, potser, pel que em diuen i he vist en fotografia, de Budapest); una ciutat excèntrica el típic centre de la qual és un immens parc, Hyde Park, on cal anar la primera vegada i la darrera, perdre-s'hi, Jaure damunt l'her-

«Ni una visita, ni deu, ni trenta, ens permetran conèixer aquesta ciutat esplèndida».

ba, escoltar els *speakers* més increïbles (o veure els *shiks* més ferotges, promentent venjances —acomplertes— contra la senyora Ghandi). De Hyde Park, podem enfocar cap a l'est i l'elegància de Mayfair, palesa a Bond Street, on qualsevol, per un moment d'imaginació, pot suposar-se una Mrs Dalloway. Prop, recordar Piccadilly (no Circus), el carrer amb Fortnum & Mason, l'única tenda de queviures del món occidental (l'oriental el desconeixem, dissortadament) amb moqueta i, molt prop, Jermyn Street, un carrer estret amb tendes com Floris, sabons i perfums i, el que és més important, un arxiu que ens permet conèixer les necessitats de *toilette* de la reina Victòria o de Virgí-

nia Woolf. Com també la casa Dunhill, on els senyors Davidoff guarden els seus millors exemplars perquè confien més en els senyors Dunhill que en ells mateixos. Jermyn Street, però, ja és St. James, o la *crème* diplomàtica i la possibilitat d'un parc, Green Park, com també la d'apropar-se a Buckingham i Westminster, indrets que no cal ni recordar perquè són a totes les guies.

Això no obstant, a Westminster, per als amants de la literatura anglesa, hi ha un indret imprescindible, el Poet's Corner, i, per a feministes, l'estàtua d'Emmeline Pankhurst, la sufragista, acompanyada de la làpida commemorativa de Christabel, una de les seves